

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen lausunto eduskunnan hallintovaliokunnalle valtion talousarviosta vuodelle 2026

PPHVA Dno-2025-18940

Eduskunnan hallintovaliokunta pyytää kirjallista asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle vuoden 2026 talousarvioksi. Lausuntoa pyydetään teemasta ”Pohjois-Suomen YTA”. Lausunnot annetaan kirjallisesti 6.10.2025 klo 12 mennessä valiokunnalle.

Pohteen lausunnon asiantuntijat:

- Teija Kekonen, tutkimus-, kehitys- ja innovaatiojohtaja
- Terhi Nevala, johtajaylilääkäri
- Merja Meriläinen, johtajaylihoitaja
- Leena Pimper-Koivisto, sosiaalijohtaja
- Mirja Annala, palvelualuejohtaja
- Tuomas Hiltunen, ylilääkäri

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue Pohde kiittää mahdollisuudesta kommentoida Pohjois-Suomen yhteistyöalueen osalta talousarviota.

1. Valtion rahoitus terveydenhuollon yksiköille yliopistotasoiseen tutkimukseen sekä sosiaalityön yliopistotasoiseen tutkimukseen

Momentissa 32 valtion terveydenhuollon yksiköille yliopistotasoiseen tutkimukseen esitetyt määrärahat myönnetään hakemusten perusteella yhteistyöalueen tutkimushankkeille tutkimustoimikunnan päätösten mukaisesti. Tämä menettely on ollut erinomaisen hyvä, sillä yhteistyöalueella on voitu rahoittaa sellaisia tutkimushankkeita, jotka ovat alueella tärkeitä ja edistävät tutkimustoimintaa.

Sosiaali- ja terveysministeriö on määritellyt terveyden tutkimuksen osalta painopisteet ja tavoitteet nelivuosisikauksittain. Määrittelyt on tehty yhteistyössä alueiden kanssa ja tämä on toiminut erinomaisesti.

Momentille on myönnetty määrärahaa 40 miljoonaa euroa vuodelle 2026. Todettakoon, että määräraha on noussut vuodesta 2024, mutta silti määrärahaa terveyden tutkimukseen olisi tärkeä saada edelleen kasvatettua erityisesti nyt, kun T&K-lain myötä kansallisia TKI-panostuksia lisätään. Tästä lisäyksestä tulisi ohjata vieläkin enemmän rahoitusta terveyden sekä terveydenhuollon menetelmien, hoito- ja palveluketjujen vaikuttavuuden tutkimukseen. Terveyden tutkimusta rahoittaessa tutkimustulokset ovat vaikuttavia ja tuloksia tulee hyvinkin nopeasti hyödynnettäväksi. Terveydenhuollon menetelmien, hoito- ja palveluketjujen vaikuttavuuden tutkimus on keskeistä hyvinvointialueiden integroitavien palveluiden tietopohjan rakentamista potilas- ja

asiakasturvallisuuden, laadun, resurssien vaikuttavan käytön sekä tiedolla johtamisen näkökulmasta. Tutkimuskulujen merkittävä nousu puoltaa terveyden tutkimuksen rahoituksen lisäämistä. Esimerkkejä nousevista kuluista ovat palkkaratkaisut, mutta myös muut tutkimuskulut erityisesti kokeellisissa tutkimuksissa mm. laitteet, analyysit, tietojärjestelmät.

Terveyden tutkimuksen innovaatiopotentiaali on myös merkittävä ja lisärahoitusta olisi tärkeä kohdistaa siten, että alueilla pystyttäisiin löytämään ja tukemaan terveyden tutkimuksesta esiin nousevia tutkimusinnovaatioita. Terveyden tutkimuksesta nousevien tutkimusinnovaatioiden tunnistaminen ja hyödyntäminen ei ole alueilla vielä siinä mittakaavassa, jossa se voisi olla, johtuen puutteellisista resursseista. Ottaen huomioon organisaatioiden suuren koon ja merkittävän henkilöstömäärän, tämä toiminto voisi tuoda jatkossa merkittävää hyötyä Suomen talouskasvulle.

Sosiaalityön tutkimuksen rahoituksen jakamisessa Pohde toivoo myös vastaavaa alueellista myöntämistapaa kuten terveyden tutkimuksen rahoituksen jaossa. Tämä mahdollistaisi yhteistyöalueille samanlaisen hyödyn kuten terveyden tutkimuksen rahoituksessa eli voitaisiin rahoittaa sellaisia tutkimushankkeita, jotka nähdään merkittäviksi alueen tutkimuspanostuksen kannalta.

Yhteistyöalueen infrastruktuuri vaatii aikaisempaan yliopistosairaalan rakenteisiin nähden uudenlaista sosiaalityön tieteellistä infrastruktuuria ja resurssointia, jotta Pohjois-Suomen yhteistyöalueella olisi edellytykset sosiaalityön yliopistotasaisen tutkimusrahan jakamiseen.

Sosiaalityön yliopistotasaisen tutkimusrahoituksen jakoperusteet ovat olleet terveydenhuollon yliopistotasaiseen tutkimusrahan jakamiseen nähden erilaiset. Sosiaalityön yliopistotasaisen tutkimuksen avustukset on vuodesta 2020 alkaen jaettu sosiaali- ja terveystieteiden valtionavustuksen päätöksellä. Sama viranomaislainen on myös vastannut valtionavustuksen käytön valvonnasta. Sosiaalityön tutkimuksen rahoitushakemuksen arvioinnissa on kiinnitetty huomiota tutkimuksen tieteelliseen tasoon sekä tutkimuksen ja tulosten hyödynnettävyyteen palvelujärjestelmän käytännön ja kehittämisen kannalta. Arviointikriteerit ovat kohdistuneet a) tieteelliseen relevanssiin (tieteellinen taso ja kunnianhimo sekä tavoitteiden, metodien ja resurssien yhteensopivuuteen) ja b) käytäntörelevanssiin (hankkeen sidosryhmien huomiointi hankkeen aikana ja valmistelussa, tutkimustulosten hyödynnettävyys sosiaalihuollon käytännöissä sekä tuotetun tiedon hyödynnettävyys päätöksenteon tukena).

Koska jakoperusteet edellyttävät näkemystä sosiaalityön tieteenalan tutkimuksen tarpeesta, tulisi sosiaalityön yliopistotasaisen tutkimuksen valtionavustuksen jako tapahtua sosiaalityön tieteenalan sisältöohjauksen keinoin yhdessä sosiaalityön opetusta antavan yliopiston sekä hyvinvointialueiden sosiaalityön johtajien ja asiantuntijoiden yhteistyönä. Tämä tapa huomioisi sosiaalityön tieteenalan tutkimuksen valtakunnallisten tavoitteet ja tutkimukselle asetetut paino-alueet sekä hyvinvointialueiden sosiaalihuollon tietotarpeiden yhteensovittaminen (STM:n asetus 103/2024). Valtakunnallisen arviointiryhmän on edelleen välttämätöntä arvioida ja seurata sosiaalityön tutkimuksen valtionavustuksen käyttöä, sosiaalityön tutkimuksen painoalueiden toteutumista hyvinvointialueiden tarpeisiin sekä laatia yhteenvetoja ja seurata sosiaalityön tutkimuksen tilaa yhteistyöalueilla.

2. Valtion rahoitus lääkäri- ja lääkintähelikopteritoiminnan menoihin

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue vastaa lääkärihelikopterin (FH50) ja Lapin hyvinvointialue lääkintähelikopterin (FH51) ensihoitopalveluun kuuluvista, kulloinkin voimassa olevan lainsäädännön ja viranomaisnormien mukaan määritellyistä tehtävistä, velvoitteista ja vastuista Finn-HEMS Oy:n ja Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin välisen yhteistoimintasopimuksen sisällön mukaisesti.

Pohjois-Suomen yhteistyöalueen ensihoitokeskuksen tehtävänä on seurata ja kehittää yhteistyöalueensa lääkäri- ja lääkintähelikopteritoimintaa (HEMS). Lisäksi tehtävänä on koordinoita HEMS-yksiköiden lääketieteellistä operatiivista toimintaa ja yhteensovittaa alueen HEMS-yksiköiden toimintaa toimivaksi kokonaisuudeksi muun ensihoidon sekä terveydenhuollon toimijoiden kanssa. Yhteistyöalueen ensihoitokeskuksen tehtävänä on myös kehittää ensihoitopalveluun kuuluvia aikakriittisiä potilassiirtoja ja sairaaloiden välisiä siirtokuljetuksia, joissa keskussairaalan päivystysalueelle ohjautuneilla potilaalla tunnistetaan kiireellinen tarve hoidolle yliopistosairaalassa. Näin mahdollistetaan yhdenvertainen hoitoon pääsy myös pitkien etäisyyksien alueella.

Ilmailupalvelun saatavuuden ja palvelun saavutettavuuden varmistaminen on tässä tehtävässä merkityksellinen. Käytettävät ilmailumenetelmät ja helikoptereilta vaadittavat ominaisuudet riippuvat halutusta palvelutasosta. Ilmailupalvelun saatavuuden ja toiminnan varmuuden kehittäminen parantaa palvelun tasa-arvoista saatavuutta myös pitkien etäisyyksien alueilla. Toiminnan varmistaminen edellyttää myös sairaaloiden lentopaikkainfrastruktuuri saattamista sellaiselle tasolle, että sairaaloiden väliset potilaskuljetukset ovat mahdollisia. Sairaaloiden lentopaikkojen ajantasaistaminen on välttämätöntä myös toimintavalmiuden ylläpitämiseksi. Lisäksi uudistuva valmiuslainsäädäntö tuo uusia vaatimuksia ensihoitopalvelun varautumiseen.

Kaikki nämä toimet edellyttävät riittävää rahoitusta toiminnan varmistamiseksi sekä FinnHEMS Oy:lle että hyvinvointialueille.

3. Valtionavustus sosiaalialan osaamiskeskusten toimintaan

Yhteistyöaluetasoisien osaamiskeskusten valtionavustuksen vuosittaisen lisämäärärahan (200.000 euroa) poisto vuodelle 2026 merkitsee yhä pienentyvää rahoitusta osaamiskeskuslain määriteltujen lakisääteisten tehtävien toteutukseen.

Momentissa kuvatut tehtävät osaamisen varmistamiseksi vaativat vähintään aikaisemmin budjetoidun rahoituksen sosiaalityön ja sosiaalialan muotoutuvien TKKI-rakenteiden kehittämiseksi. Sosiaalityön TKKI-rakenteet vaativat nykyisellään vaatimattoman infrastruktuurin vahvistamista.

Osaamiskeskusten henkilöstö on vuonna 2026 yhteensä 1,3 henkilötyövuotta ja määrällisesti hyvin pieni resurssi tavoitellakseen kunnianhimoista tavoitetta pinta-alaltaan puolen Suomen kokoiselle alueelle tutkimuksen, kehittämisen, koulutuksen ja innovaation perustaa. Vuodelle 2026 budjetoidusta valtionavustuksesta kuluu reilut puolet (arviolta 54 %) 1,3 henkilötyövuoto-

teen Pohjois-Suomen yhteistyöalueen osaamiskeskuksessa. Henkilöstöresurssin ohella infrastruktuuri vaatii tukipalveluja, kehitettäviä työmenetelmiä ja laajaa verkostotyötä, jota nykyisellä budjetilla on haastava tavoittaa.

Pohjois-Suomen alueellisina erityispiirteinä ovat maantieteellisesti pitkät etäisyydet. Asiakkaiden ja asukkaiden sosiaalihuollon palvelutarpeisiin vastaaminen ja palveluiden tutkimisen ja kehittämisen näkökulmasta maantieteellisillä eroilla on iso merkitys. Väestön ikääntyessä ja palvelutarpeen kasvaessa erityisesti ikääntyneen väestön osalta tarvitaan vahvaa tutkimusta ja uusia innovaatioita ikääntyneiden palvelutarpeisiin vastaamiseksi. Samaan aikaan sosiaalihuollon henkilöstön ja muun työvoiman saatavuus ja riittävyys vaihtelee suuresti. Sosiaalityön TKKI-rakenteisiin ja kehittämiseen on tarkoituksenmukaista sitoa erityiset strategiset painopisteet nyt, jotta tavoitetaan vaikuttavuutta palvelujärjestelmään.

Ehdotetaan, että sosiaalialan osaamiskeskusten valtionavustuksen budjettiraamiin ei tehdä muutoksia, vaan tarkastellaan nykyistä ja tulevaa innovaatioiden vahvistamisen ja siten taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävä palvelujärjestelmän näkökulmasta. Suositellaan investointia sosiaalihuollon vahvointiin perusrakenteisiin pohjoisella yhteistyöalueella, jotta tavoitetaan vahvaa tietopohjaa lakisääteisen palvelujärjestelmän toimivuuteen. Sosiaalityön tutkimusrahoituksen tulee olla strategisesti linjassa sosiaalialan osaamiskeskuslain asettamien sosiaalihuollon kehittämisen tehtävien ja nyt vasta muotoutuvien sosiaalityön TKKI-rakenteiden sekä yliopiston tieteellisen tutkimuksen kanssa.